

Олена ЩЕРБАКОВА

кандидат філологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу лідерства та інституційного
розвитку вищої освіти Інституту вищої
освіти НАПН України

Ключові слова: риторико-комуніка-
тивна культура, сучасний університет,
стан розвитку, аналіз актуальної про-
блематики, міждисциплінарні ритори-
кознавчі заходи 2016 р. у Литві (Каунас),
Канаді (Калгарі) й Україні (Київ)

Статтю присвячено вивченню стану розвитку риторико-комунікативної культури сучасного університету на прикладі аналізу актуальної проблематики низки міждисциплінарних риторикознавчих заходів, що відбулися у травні – червні 2016 р. в університетах Литви (Каунас), Канади (Калгарі) й України (Київ) за безпосередньої участі авторки. Головну увагу приділено результатам проведення конференцій: «Риторика і форми європейської культури: від традиції до сучасних викликів» та «Викладання риторики крізь призму часу і світу», а також круглого столу «Риторика у вищій освіті та риторико-комунікативна культура особистості в університетському й академічному середовищах: вітчизняні традиції і міжнародний досвід».

УДК 378.016:808.5 (474.5+477+71)"2016"

**СТАН РОЗВИТКУ
РИТОРИКО-
КОМУНІКАТИВНОЇ
КУЛЬТУРИ
СУЧАСНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ:
АНАЛІЗ
АКТУАЛЬНОЇ
ПРОБЛЕМАТИКИ
МІЖДИСЦИПЛІНАР-
НИХ
РИТОРИКОЗНАВЧИХ
ЗАХОДІВ 2016 РОКУ
В ЛИТВІ, КАНАДІ
Й УКРАЇНІ**

© Щербакова О., 2016

Постановка проблеми у загальному вигляді та її актуальність. До вивчення розвитку риторико-комунікативної культури сучасного університету як інтегративного фактора формування академічної еліти ми зверталися торік у рамках тематики індивідуального дослідження. Риторико-комунікативну культуру сучасного університету визначаємо об'єктом міждисциплінарних досліджень вищої школи й освітнього лідерства. Важливого значення набуває аналіз міжнародного досвіду риторикознавчих досліджень.

Поточний рік виявився надзвичайно цікавим на міждисциплінарні заходи у риторикознавчій галузі вищої освіти й науки України, Європи та світу. Якщо брати до уваги лише ті, у яких поталанило брати участь, зазначимо актуальну на сьогодні проблематику наступних (за

хронологією подій) заходів: «Риторика та риторикознавчі дисципліни за умов освітньої реформи» – назва XX Міжнародної науково-практичної конференції (Москва, Росія, 4–6 лютого 2016 р.), до роботи у якій (на базі кафедри риторики і культури мовлення Московського педагогічного державного університету) запрошувалися науковці, викладачі, спеціалісти з риторики, культури мовлення й інших риторикознавчих дисциплін у вишах, школах, організаціях додаткової освіти й усі, хто професійно зацікавлений у вирішенні проблем ефективного і доречного мовлення у сучасному суспільстві й освіті; «Аргументація і риторика» [«Argumentation et rhétorique» (фр.)] – докторський міждисциплінарний семінар (Лілля, Франція, 25 березня 2016 р.) докторської школи SHS (Sciences Humaines et Sociales – Соціологія та гуманітарні науки) і Європейського дому гуманітарних наук і соціології [MESHs – la Maison Européenne des Sciences de l’Homme et de la Société], у рамках програми ADA («Argumenter, Décider, Agir» – аргументувати, вирішувати, діяти); у приміщенні MESHs; чи інших зарубіжних заходів.

Аналіз наукових праць, присвячених розв’язанню проблеми, а саме: вивченню актуальної проблематики риторикознавчих конференцій, семінарів або круглих столів в Україні та поза її межами чи дослідженню пріоритетних напрямів риторикознавчих досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців нами не виявлено.

Мета і завдання статті. Статтю присвячено вивченню стану розвитку риторико-комунікативної культури сучасного університету як інтегративного фактора формування академічної еліти. Висвітлюємо це завдання на прикладі аналізу актуальної проблематики низки міждисциплінарних риторикознавчих заходів, що тільки-но відбулися у системах університетської освіти й академічної науки Литви, Канади й України за безпосередньої участі авторки. Головну увагу приділено результатам проведення: Міжнародної наукової конференції «Риторика і форми європейської куль-

тури: від традиції до сучасних викликів» (Каунас, 6–7 травня 2016 р.); міждисциплінарної конференції «Викладання риторики крізь призму часу і світу» (Калгарі, 31 травня – 2 червня 2016 р.); круглого столу «Риторика у вищій освіті та риторико-комунікативна культура особистості в університетському й академічному середовищах: вітчизняні традиції і міжнародний досвід», ініційованого нами у рамках XXV Міжнародної наукової конференції «Мова і культура» імені професора Сергія Бурого (Київ, 20–23 червня 2016 р.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Головну увагу зосередимо на проблематиці трьох міждисциплінарних риторикознавчих заходів, що тільки-но відбулися (далі за хронологією подій. – О. Ш.) у системах університетської освіти й академічної науки Литви, Канади й України за безпосередньої участі авторки.

1. «Риторика і форми європейської культури: від традиції до сучасних викликів» – проблематика Міжнародної наукової конференції, проведеної у Литві (Каунас, 6–7 травня 2016 р.) [3; 5] в Університеті Вітовта (Vytautas) Великого трьома робочими мовами – литовською, англійською й французькою. Її офіційні назви наступні: «Retorika ir Europos kultūros formos: nuo tradicijos iki šiandienos iššūkių» (лит.), «Rhetoric and the forms of European culture: from Tradition to Contemporary Challenges» (англ.) та «La rhétorique et les formes de la culture européenne. De la tradition aux défis contemporains» (фр.).

Цей риторикознавчий захід організовано з участю представників Вільного університету Брюсселя [Laisvojo Briuselio universiteto Lingvistikos (лит.)] (Бельгія) і зазначеного Університету [VDU – Vytauto Didžiojo universitetas] (Литва), зокрема Центру мовознавства, дослідницької групи «Риторика» відділення литовської літератури, факультету гуманітарних наук; філологічного факультету (переклад і комунікація) [centro Retorikos tyrimų grupė ir VDU Lietuvių literatūros bei Viešosios komunikacijos katedros].

Його організатори – Лоїк Ніколас [Loïc Nicolas] та Ірена Баклі [Irena Buckley] – у тезах конференції виходили з обґрунтування культурології як «однієї з першочергових галузей дослідження й актуалізації риторики, котра розглядається як соціальний і мовний феномен, а також як культурний засіб, призначений для виконання свободи в демократії» [3, с. 1], переймаючись тим, що без володіння конкретними культурними засобами риторики промова приречена використовуватися навмання, без жодної методики і здебільшого без усвідомлення; що й належало дослідити у рамках цього заходу.

Запропоновані до розгляду такі питання: чи не сприяла доля риторики ускладненню відновлення загальних форм у європейській культурі; чи є практика риторики засобом убереження себе від згубних відхилень показної згоди і пустослів'я; яким чином риторика може надати доступ до європейських культурних джерел, здатних додати сучасній публічній промові багатший культурний контекст; чи пов'язується риторика, така, якою вона викладається в університетах, із культурною традицією, з якої вона походить; і чи відповідає те, як ми її викладаємо, потребам власне гуманістичної громадянської освіти; як і навіщо передавати засоби риторики сьогодні; якою мірою вивчення непевності й уразливості є першочерговою ціллю риторики та демократії, тощо [3, с. 1–2]?

Проблематика виступів двох головних організаторів конференції – Лоїка Ніколаса та Ірени Беклі – «Невизначеність і сучасність: Чому так важко практикувати риторику сьогодні?» [Uncertainty and Modernity: Why Is It So Difficult to Practice Rhetoric Today?] та «Риторика величного в публічному дискурсі сучасного університету» [The Rhetoric of Sublime in the Public Discourse of Contemporary University] – емоційно й переконливо відображали головні настрої і тенденції сучасного етапу розвитку риторикознавчої науки у її міждисциплінарних зв'язках

(філософії, філології, культурології, історії тощо).

Теми інших промов, котрі розширювали спектр дискурсивних питань, наступні [7]: «*Форми європейської культури в уявленнях Чеслава Мілоша*» [The Forms of European Culture in Czesław Miłosz's Imagination] Егідіуса Александравічуса [Egidijus Aleksandravičius] (Університет Вітовта Великого, Литва); «*Імпровізації у вчених мужів. Риторика і поетика*» [The Philomats' Improvisations. The Rhetoric and Poetics] Томаша Єндржеєвського [Tomasz Jędrzejewski] (Варшавський університет, Польща); «*Зміни в досвіді засобів масової інформації та комунікації*» [Changes of Media and Communicative Experiences] Жигінтаса Печуліса [Žygyntas Pečiulis] (Вільнюський університет, Литва); «*Риторика, критичне мислення та комунікація*» [Rhetoric, Critical Thinking and Communication] Мохамеда Сакі [Mohamed Saki] (Університет Західної Бретані, Франція); чи інші виступи, представлені викладачами і дослідниками риторики, культурології, філософії, літератури, лінгвістики, політики Університетів Тулуза 1 Капітолії і Пуатьє (обидва – Франція), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя й Інституту вищої освіти НАПН України (обидва – Україна).

У нашому науковому виступі (французькою мовою) «*Etat du développement de la culture rhétorique et communicative de l'université européenne contemporaine: expérience de l'étude et projets de l'activité*» [The contemporary rhetorical and communicative culture in modern European University: Experience of studies and projects of activity] [8, с. 8–9] розкрито досвід вивчення стану розвитку риторико-комунікативної культури сучасного європейського університету. Спиралися на здійснення новаторської спроби синтезу виокремлених міждисциплінарних міжнародних риторикознавчих подій і заходів декількох останніх років з участю представників університетської й академічної еліти вітчизняних і зарубіжних інституцій та організацій; зокре-

ма, нашої участі у Міжнародній конференції «Риторика в Європі» (Саарбрюккен, 2013), а також ділилися власною давньою мрією щодо створення Української риторичної асоціації (УРА) і нагальною потребою оновлення діяльності в Авторському центрі риторичної культури (Київ).

За результатами цього заходу передбачено публікацію матеріалів у науковому журналі гуманітарних і суспільних наук Університету Вітовта Великого «Darbai ir Dienos» («Days and Deeds») [«Вчинки (справи / документи) та дні» («Дні і грамоти»)], який видає концептуальні і фактографічні міждисциплінарні тексти, джерела, статті вітчизняних і зарубіжних авторів, огляди наукових публікацій, а також огляди значущих подій. У ньому буде детально представлено широку панораму актуальної риторикознавчої проблематики учасників аналізованого заходу, роботу якого заплановано відновити наступного року. До поки опубліковані подані анотації статей науковців [6].

Цікавим фактом для нас було знайомство з колективною монографією «Komunikoti kultūra: institucijos, strategijos, auditorijos» (Kaunas; Vilnius, 2015) [4] [«Комунікативна культура: інституції, стратегії, аудиторії»)], що вийшла напередодні конференції й засвідчила підсумок трирічного (2012–2015) співробітництва у дослідженні теоретичних та емпіричних результатів роботи вчених, які реалізували проект «Kultūros institucijų komunikacinė kompetencijų plėtra žinių ir kūrybos visuomenės kontekste» [4, с. 7], що мав підтримку Європейського соціального фонду у вивченні культурних установ (музеїв, галерей, театрів) щодо практики спілкування і комунікативних компетенцій (інструментів внутрішньої та зовнішньої комунікації, Інтернет- і медіа-зв'язку) та надання ефективних засобів діяльності таким закладам через упровадження кращих литовських та іноземних практик у використанні потенціалу співпраці з новими медіа тощо.

2. «Викладання риторики крізь прizmu часу і світу» – назва міждисциплі-

нарної конференції (Калгарі, 31 травня – 2 червня 2016 р.) Канадського товариства з вивчення риторики (далі за українською аббревіатурою – КТВР. – О. Ш.) [офіційні скорочення – SCÉR/CSSR: SCÉR – Société Canadienne pour l'Étude de la Rhétorique (фр.) / CSSR – Canadian Society for the Study of Rhetorique (англ.). – О. Ш.] [2]; відбулася в Університеті Калгарі [University of Calgary] (провінція Альберта), який цьогогоріч відзначає своє 50-річчя. Цей захід (з двома робочими мовами – англійською й французькою) відбувся у рамках Конгресу гуманітарних і соціальних наук Канади 2016 (Калгарі, 28 травня – 3 червня 2016 р.) [Congress of the Humanities and Social Sciences 2016 / Congr s des sciences humaines 2016], що об'єднав понад 70 організацій і товариств із вивчення широкого спектру нагальних проблем у визначеній галузі знань, мав приблизно 8000 зареєстрованих учасників Конгресу за ініціативи Федерації гуманітарних (і соціальних) наук Канади [Federation for the Humanities and Social Sciences (англ.) / Fédération des sciences humaines (фр.)], якій цьогогоріч виповнюється 75 років.

У роботі зазначеної конференції КТВР, членом якого я зареєстрована, взяли участь викладачі і науковці з канадських університетів Калгарі (далі україномовні переліки зазначено за абеткою. – О. Ш.), Вінніпег [University of Winnipeg], Ватерлоо [University of Waterloo, Wilfrid Laurier University], Галіфакса [Mount Saint Vincent University], Монреалю [Université de Montréal], Саскатуна [University of Saskatchewan], Орільї [Lakehead University (Orillia (Ontario))], Ошави [University of Ontario Institute of Technology], Торонто [Ryerson University] й інших зарубіжних інституцій – Бельгії, США, України, Франції й Шотландії, як-то: Вільного університету Брюсселя [Université libre de Bruxelles], Університету Париж 13 Сорбон Парі Сіте / Науково-дослідного центру порівняльних досліджень (Університет Нова Сорбонна – Сорбон Парі Сіте [Université Paris 13 SPC / Centre d'Études

et de Recherches Comparatistes (Université Sorbonne Nouvelle SPC)], Інституту вищої освіти НАПН України, Сент-Ендрюського університету [University of St Andrews] тощо.

Актуалізуючи проблематику цього річного тематичного засідання Канадського товариства з вивчення риторики – «*Викладання риторики крізь призму часу і світу*» (навчання риторичі в усі часи і по всьому світу; риторична педагогіка у часі й культурах), організатори конференції та президент SCÉR/CSSR – доктор Таня Сміт [Tania Smith] визначили широкий спектр міждисциплінарних питань [2]: викладати риторика з огляду на історичний і культурологічний аспекти; брюссельський досвід викладання риторики; риторична освіта в науці і техніці; викладання риторики і глобалізація: виклики XXI століття; риторика у контексті глобальних організацій; риторика в засобах масової інформації; риторика у контексті нових технологій; риторика доби Відродження і раннього модернізму; риторика на службі різних суспільств; риторика з погляду політиків.

Таким чином організатори закликали до відображення у виступах спадковості давньої риторичної науки й нової, яка не обов'язково має відповідати канонічним умовам і вимогам так званої «класичної» риторики; обґрунтовували, що риторика як метод і традиція навчання, як освітня діяльність, котра навчала гарному говорінню і гарному написанню, як, зрештою, мистецтво ефективного спілкування, має різноманітний арсенал засобів, з допомогою яких можна розробити, а потім передати набір технічних навичок і відповідних пізнань таким чином, щоб учні-ритори змогли стати чудовими красномовними ораторами або змогли піднятися до статусу критиків чи теоретиків риторики. Тож не випадково у запрошенні до подання пропозицій щодо участі членів КТВР у цього річному заході значилося: риторика – серед семи вільних мистецтв – за часів Середньовіччя та за доби Відродження – була за своєю суттю складовою педа-

гогіки і часто зображувалася в образі вчительки чи порадниці.

Саме ці ідеї були підтримані головними іноземними доповідачами, із-поміж яких назвемо імена французького дослідника П'єра Широна [Pierre Chiron] з Університету Пари-Ест [Université Paris-Est] із пленарним виступом (французькою мовою) «*Прогімнасмата сьогодні*» [The progymnasmata today / Les progymnasmata aujourd'hui] та американської дослідниці С. Ян Свірінген [C. Jan Swearingen] із Техаського університету А & М [Texas A & M University] із пленарною доповіддю (англійською мовою) «*Рен Вень Багувен: Розуміти китайську риторичну педагогіку в сучасному контексті*» [Ren Wen Baguwen: Understanding Chinese Rhetorical Pedagogy in Contemporary Contexts / Ren Wen Baguwen: comprendre la pédagogie chinoise de la rhétorique dans des contextes contemporains]. Перший доповідач актуалізував історичне і сучасне значення комплексу вправ у риторичній освіті, за допомогою яких готували учнів у деяких жанрах ораторського мистецтва; із викладенням цієї гуманістичної освітньої традиції і розкриттям її здатності виходити за межі часу і різних культур; таке тлумачення значно розширює наші знання про освітні греко-латинські практики, і особливо про цикл підготовчих вправ із риторики, що називалися прогімнасмата і були відомі в елліністичному періоді і до часів Візантії. Другий доповідач спробував осмислити китайську риторичну педагогіку з позиції сьогодення: «багувен», «восьминоге есе» (чи есе з восьми частин), котре з XV ст. стало однією з основ китайської освіти, системою підготовки студентів до іспиту, успішне складання якого відкривало їм двері до меритократичної державної служби; зауважено на історії багувен між XVI і XX ст. та причинах відмови від його практики; на історії знайомства з багувеном в Англії XVIII ст. і його сучасна оцінка.

До уваги присутніх у канадському Університеті Калгарі ми запропонували про-

мову «*Риторична культура елітарної особистості у сучасній парадигмі вищої освіти та академічної науки України і світу*» [«*La culture de rhétorique de la personnalité élitaires dans le paradigme moderne de l'enseignement supérieur et de la science académique d'Ukraine et du monde entier*» (фр.)], присвячену риторичній культурі як особливому типу духовної культури, завдяки якому людина спроможна досягнути фундаментальні цінності культури, а також як алгоритму дій, спрямованих на постійне самовдосконалення потенційних претендентів і наявних представників університетської й академічної еліти початку XXI ст. У процесі осмисленого і цілеспрямованого опанування багатогранною риторичною спадщиною відбуватиметься поступове формування елітарної риторичної особистості, яка обов'язково постане перед вибором риторичного ідеалу – від образів найдавніших ораторів античності до свого власного уявлення про найвищу досконалість, що й визначатиме її подальший спосіб спілкування і характер риторичної взаємодії.

До опублікованих анотацій матеріалів потрапило лише одне речення: «Унаслідок процесів трансформації, мобілізації та глобалізації в Україні та у світі в цілому риторична культура спонукає до проведення невідкладних системних реформ у сфері освіти, сприяє пошуку нових підходів у вивченні принципів риторико-комунікативної культури, яка спрямована принаймні на три цільові аудиторії – студентів, викладачів і працівників адміністративних підрозділів» [9, с. 1–2]. У фінальній програмі конференції назва була спрощена: «*La culture de la rhétorique de la personnalité dans l'enseignement supérieur en Ukraine et dans le monde*». Виступ здійснено французькою мовою з показом слайдів (англійською): «*The Rhetorical culture of elitist personality in the modern paradigm of higher education and academic science in Ukraine and the world*».

На загальних зборах Канадського товариства з вивчення риторики (Калгарі, 2 червня 2016 р.) вирішилася і назва наступ-

ної конференції – «*Риторика і міждисциплінарність / дисциплінарність*» [Rhetoric and Interdisciplinarity / Disciplinarity (англ.) / Rhétorique et Interdisciplinarité / disciplinarité (фр.)], яку заплановано провести у торонтському Ryerson University (провінція Онтаріо) під час проведення Конгресу гуманітарних і соціальних наук Канади 2017. Передбачено публікації поданих статей у випуску двомовного Інтернет-видання SCÉR/CSSR «*Rhetor*», що виходить раз на два роки.

Важливим для нас став досвід, набутий на деяких інших заходах (основних і додаткових – прийом, презентації, конкурси, святковий обід тощо), де можна було ближче познайомитися з зарубіжними колегами, серед яких були й вихівці з України, що тепер працюють у Канаді, Німеччині, Сполученому Королівстві й інших країнах світу.

Коротка інформація про перебування у Канаді на зазначених заходах подавалася під час проведення круглого столу «Розвиток інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства» (Київ, 9 червня 2016 р.) відділу лідерства та інституційного розвитку вищої освіти, проведеного у рамках Звітної конференції «Наука і вища освіта» Інституту вищої освіти НАПН України. Загалом наш виступ на тему «*Риторико-комунікативна культура сучасного університету як інтегративний фактор формування академічної еліти: аналіз новітньої джерельної бази з вивчення провідного міжнародного досвіду*» було підготовлено на основі поданих аналітичних матеріалів. За започаткованим торік аналізом новітньої джерельної бази (друкованої й електронної) з вивчення міжнародного досвіду щодо зазначеної проблеми поставлено такі завдання: виявити міждисциплінарні риторикознавчі заходи 2015 – початку 2016 рр. у системі університетської освіти й академічної науки; визначити загальний перелік імен зарубіжних представників університетської й академічної еліти кінця XX – початку XXI ст. із зазначенням їхніх ключо-

вих риторикознавчих праць; проаналізувати декілька новітніх франкомовних наукових та навчально-методичних видань з риторики, ораторського мистецтва і культури мовленнєвої комунікації; подати загальний бібліографічний перелік новітньої джерельної бази (вітчизняної і зарубіжної) за зазначеною проблематикою. Це дозволить значно розширити існуючі уявлення про значення запровадженого дискурсу й актуальність досліджуваної проблематики в Україні та поза її межами. Зокрема, це стосуватиметься визначення пріоритетних напрямів риторикознавчих досліджень в оновленні лідерського потенціалу університетів та ефективності публічної комунікації учасників цього процесу тощо.

3. «Риторика у вищій освіті та риторико-комунікативна культура особистості в університетському й академічному середовищах: вітчизняні традиції і міжнародний досвід» – ініційована нами тема круглого столу (Київ, 22 червня 2016 р.) [1, с. 37–38] у рамках XXV Міжнародної наукової конференції «Мова і культура» імені професора Сергія Бураго (Київ, 20–23 червня 2016 р.); відбувся в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Це був другий риторикознавчий захід за нашої ініціативи та головування (перший – два роки тому).

Загальні питання для обговорення визначено так: риторика у вищій освіті: осмислення нових завдань у системі вищої освіти України й зарубіжжя початку ХХІ ст.; риторико-комунікативна культура сучасного університету як інтегративний фактор формування академічної еліти: стан і тенденції розвитку; аналіз новітньої джерельної бази з вивчення провідного міжнародного досвіду; актуальні проблеми формування риторичної культури майбутніх претендентів до національної еліти України; вітчизняні традиції та світовий досвід у новітніх напрацюваннях дослідників і викладачів риторики; презентації новітніх видань; євроінтеграційний чинник у визна-

ченні тенденцій та інноваційного розвитку вищої риторичної освіти; академічна риторика як базова складова та інтегративна навчально-виховна дисципліна у вищій школі України і світу; риторикознавчий марафон 2013–2016 в еволюційному розвитку риторико-комунікативної культури сучасного університету: досвід аналізу вітчизняних і зарубіжних досягнень.

До роботи залучено провідних українських фахівців із риторикознавчих досліджень: Ніну Голуб (Інститут педагогіки НАПН України), Семена Абрамовича (Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка), Ольгу Сацюк (Національна академія державного управління), Раїсу Короткову (Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова), Марину Препотенську (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»), Наталю і Сергія Артикуц (Національний університет «Кієво-Могилянська академія»), Сергія Потапенка (Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя), Марію Чікарькову (Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету) й ін. Подали заявки на участь чи були запрошені науковці з Азербайджану, Білорусі (Білоруський державний університет), Литви (Вільнюський університет), Канади (Університет Райерсона), Росії (Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова, Рязанський державний університет ім. С. О. Єсеніна) та ін.

Проблематика виступів українських викладачів і науковців окреслює широке міждисциплінарне коло їхніх актуальних риторикознавчих уподобань, а саме: *«Риторика та поетика у форматі постмодерністської інтерпретації»* Семена Абрамовича і Марії Чікарькової; *«Застосування інноваційних форм і методів викладання риторичних дисциплін у НаУКМА (на прикладі курсів «Основи ораторського мистецтва» та «Практична риторика»)»* Наталі і Сергія Артикуц; *«Риторика в освітньо-*

му просторі України: проблеми і перспективи» Ніни Голуб; «Формування техніки мовлення як елементу професійної мовленнєвої майстерності студента» Раїси Короткової; «Від пафосу до риторики потреб» Сергія Потапенка; «Екзистенційні виміри риторики в університетському дискурсі» Марини Препотенської; «Вплив античної риторичної науки на сучасні промови румунських та українських державних діячів» Ольги Сацюк; «Особливості риторики кандидатів на посаду президента США від Демократичної партії у 2016 році» Володимира Цибка тощо.

Зарубіжні учасники цього заходу представлені так: «Человек красноречивый (Homo Rhetoricus): классическая теория против реальной практики. Из опыта исследования на базе Каунасского гуманитарного факультета Вильнюсского университета» Скірманте Біржетене [Biržietienė Skirmantė] (Вільнюс–Каунас, Литва); «Риторическая подготовка обучающихся по магистерской программе «Языковое и литературное образование школьника»» Олени Богданової (Рязань, Росія); «Грамматика и риторика геймификации (на основе университетского исследования)» Люби Енчевої [Encheva Lyuba] (Торонто, Канада); «Содержательные компоненты речевого развития учащихся как пропедевтика риторического образования студента-гуманитария» Тетяни Ігнатович (Мінськ, Білорусь); «Особенности преподавания профессионально ориентированной риторики государственным служащим» Світлани Камишевої та «Методика преподавания риторики: прошлое и настоящее» Зої Курцевої (обидві – Москва, Росія), «Культура речи и искусство ораторства в научном творчестве членкорреспондента Нана Зарифы Будаговой» Матанет Бахадур кизи Мехтієвої (Сумгаїт, Азербайджан).

У нашому київському виступі – «Стан та еволюція розвитку навчально-освітніх і науково-дослідницьких риторикознавчих проектів початку ХХІ століття» [1] – було розкрито концептуальні засади й можли-

вості реалізації декількох із них. За основу взято аналіз проекту «Від авторського центру риторичної культури до Української риторичної асоціації (УРА)», де враховано наш багаторічний досвід роботи як викладачки і дослідниці риторики, члена Ради Російської асоціації дослідників, викладачів і вчителів риторики (Російської риторичної асоціації), а відтепер – ще й члена Канадського товариства з вивчення риторики. Також увагу приділено й ідейним засадам проведення круглого столу «Риторика у вищій освіті та риторико-комунікативна культура особистості в університетському й академічному середовищах: вітчизняні традиції і міжнародний досвід» (у вступному слові головуючої) та особливостям риторикознавчого марафону 2013–2016 в еволюційному розвитку риторико-комунікативної культури сучасного університету, де висвітлено наше бачення аналізу вітчизняних і зарубіжних досягнень у риторикознавстві (на завершення роботи). Відбулася презентація декількох новітніх видань з риторики. Сподіваємося на вихід у світ матеріалів і цього заходу.

Висновки та перспективи подальших пошуків у досліджуваному напрямі. Вивчення стану розвитку риторико-комунікативної культури сучасного університету як інтегративного фактора формування академічної еліти висвітлено на прикладі аналізу актуальної проблематики низки міждисциплінарних риторикознавчих заходів, що відбулися у Литві, Канаді й Україні за безпосередньої участі авторки.

Головна увага привернута до результатів проведення Міжнародної наукової конференції «Риторика і форми європейської культури: від традиції до сучасних викликів» (Каунас, Університет Вітовта Великого, 6–7 травня 2016 р.), міждисциплінарної конференції «Викладання риторики крізь призму часу і світу» (Калгарі, Університет Калгарі, 31 травня – 2 червня 2016 р.) і круглого столу «Риторика у вищій освіті та риторико-комунікативна культура особистості в університетському й академічному середовищах: вітчизняні традиції і між-

народний досвід» (Київ, Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 22 червня 2016 р.), ініційованого нами в рамках XXV Міжнародної наукової конференції «Мова і культура» імені професора Сергія Бурого (Київ, 20–23 червня, 2016 р.).

Наголосимо, що ми й надалі досліджуватимемо пріоритетні напрямки міждисциплінарних риторикознавчих досліджень наших колег через відкриті електронні джерела інформації щодо проведення нових конференцій, семінарів чи круглих столів в Україні і світі. Зокрема, зацікавлені в участі у Двадцять першій міжнародній конфе-

ренції «The Spaces of Rhetoric», що ініційована Міжнародним товариством з вивчення риторики і відбудеться наступного року в Лондонському університеті Queen Mary (Великобританія), чи черговій конференції «Cultural Rhetorics» в Університеті штату Мічиган (США) [зادля чого треба добре оволодіти англійською мовою] тощо. Сподіваємося, усе це дозволить виявити нові перспективні грані в поглибленому аналізі провідного вітчизняного і міжнародного досвіду з вивчення стану розвитку риторико-комунікативної культури сучасного університету як інтегративного фактора формування академічної еліти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Круглий стіл «Риторика у вищій освіті та риторико-комунікативна культура особистості в університетському й академічному середовищах: вітчизняні традиції і міжнародний досвід» [програма] (Київ, 22 черв. 2016 р.) // «Мова і культура» : XXV Міжнар. наук. конф. ім. проф. Сергія Бурого [20–23.06.2016] : [програма]. – К. : [Вид. дим Дмитра Бурого], 2016. – С. 37–38. – Відомості доступні також з Інтернету : http://www.burago.com.ua/attachments/article/674/Programe_2016.pdf.

2. CSSR/SC R – Canadian Society for the Study of Rhetoric. 2016 Conference. – URL : // <http://cssr-scer.ca/conference/2016-conference/>.

3. International Conference «Rhetoric and the forms of European culture: From tradition to contemporary challenges» (Kaunas, 6–7 May 2016) : Conference abstract. – URL : http://baltnexus.lt/uploads/2015/invitation_rhetoric_EN.pdf.

4. Komunikuoti kult r : institucijos, strategijos, auditorijos / Daiva Citvarien , Silvija i ait -Rudokien , Rimgail Dik ait ... [et al.] ; Vytauto Did iojo universitetas. – Kaunas : Vytauto Did iojo universitetas ; Vilnius : Versus aureus, 2015. – 424 p. : iliustr. – URL : http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2016/03/2015_Monografija_Komunikuoti-kultura.pdf.

5. La rh torique et les formes de la culture europ enne ; Rhetoric and the forms of European culture. – URL : <http://calenda.org/347018>.

6. Rhetoric and the forms of European culture: From tradition to contemporary challenges : International scientific confrens : abstracts. – Kaunas : Vytautas Magnus University, Mai 6–7th, 2016. – 10 p.

7. Retorika ir Europos kult ros formas: Nuo tradicijos iki iandienos i ki ; Rhetoric and the forms of European culture: From tradition to contemporary challenges : programa; program. – URL : http://hmf.vdu.lt/wp-content/uploads/2016/04/Program_Rhetoric_Kaunas.pdf.

8. **Shcherbakova Olena.** Etat du developpement de la culture rh torique et communicative de l'universit europ enne contemporaine : exp rience de l' tude et projets de l'activit ; The contemporary rhetorical and communicative culture in modern European University: Experience of studies and projects of activity / Olena Shcherbakova // Rhetoric and the forms of European culture: From tradition to contemporary challenges : International scientific conference : abstracts. – Kaunas : Vytautas Magnus University, Mai 6–7th, 2016. – S. 8–9 (стор. умов.).

9. **Shcherbakova Olena.** La culture de la rh torique de la personnalit dans l'enseignement sup rieur en Ukraine et dans le monde / Olena Shcherbakova // CSSR/SC R 2016 CONFERENCE / CONGR S 2016 ; Canadian Society for the Study of Rhetoric (CSSR) / Soci t Canadienne pour l' tude de la Rh torique (SC R) ; University of Calgary, May 31 – June 2 / 31 mai – 2 juin ; Final Programme / Programme Final. – Calgary, 2016. – P. 2 / Olena Shcherbakova. – URL : <https://app.box.com/v/CSSR-2016-programme>.

REFERENCES

1. Round table «Rhetoric in higher education and rhetoric communicative culture of identity in University and academic media: national traditions and international experience» [program], Kyiv, 22 June 2016 // «Language and culture»: XXV prof. Serhii Buraho International scientific conf. [20-23.06.2016] : [program]. – Kyiv : [Vydavn. dim Dmytra Buraho], 2016. – P. 37–38. – URL : http://www.burago.com.ua/attachments/article/674/Programe_2016.pdf.